

Kijk uit voor landplatwormen in potplanten

Landplatwormen: toppredatoren van bodemdieren

Sytske de Waart bekijkt een aantal knalgele kanarie-platwormen (*Fletcheria sugdeni*) onder een blok hout op de Fernglade Walk in Tasmanië.

Platwormdeskundige Sytske de Waart was deze winter vijf weken in Australië en Tasmanië. Daar ging ze onder andere op zoek naar landplatwormen in hun oorspronkelijke leefgebied. Ze ging met een lokale deskundige naar een botanische tuin in het noorden van Australië, en vervolgens naar Tasmanië, om de bosbranden te vermijden. In het totaal heeft ze zes verschillende soorten gevonden, waarvan er drie inmiddels in Europa voorkomen: de agressieve *Platydemus manokwari*, *Bipalium kewense* en *Caenoplana coerulea*. Deze laatste wordt ook in Nederland gevonden, maar niet lijkt niet te overleven buiten de kas.

Bij toppredatoren denken we aan grote roofdieren die tot de verbeelding spreken, niet aan platwormen. Maar er zijn exotische platwormen die meeliften met potplanten en hier heel wat bodemleven kunnen uitroeien, waaronder nuttige regenwormen. In Engeland en Ierland gebeurt dit al, in Nederland nog niet. Het is belangrijk dat we opletten en dit zo houden!

Auteur: Marleen Arkesteijn

Onze inheemse landplatwormen – de donkere platworm (*Microplana terrestris*) en de tweelijnige platworm (*Rhynchodemus sylvaticus*) – zijn onooglijk, klein en moeilijk te vinden. Ze nemen hun eigen plekje in binnen de voedselketen van eten en gegeten worden en kunnen geen kwaad.

Wel moeten we uitkijken voor exotische landplatwormen die hun weg naar Europa hebben gevonden. Waarschijnlijk komen ze hier via de import van potplanten, met name uit Azië, Australië en Nieuw-Zeeland, als volwassen dieren of als onopvallende eipakketjes. Vervolgens worden ze verspreid via verontreinigd plantmateriaal en grond, professioneel en in de hobbysfeer.

Bioloog Syske de Waart licht toe: 'Engeland is beroemd vanwege zijn traditie op het gebied van tuinieren én heeft goede connecties met Australië en Nieuw-Zeeland, het gebied waar veel van deze exoten vandaan komen. Een invasie begint vaak in het klein, in een kwekerij met kassen of in een hobbykas. In Engeland heb je veel hobbyisten die onderling plantmateriaal uitwisselen. Je kunt erop wachten dat ze vandaaruit verspreid worden naar andere landen.' De Waart is coördinator van de werkgroep landplatwormen van stichting EIS, het kenniscentrum voor insecten en andere ongewervelden.

Vraatzuchtige exoten

Landplatwormen zijn vleeseters. Ze bewegen zich traag en eten bodemdieren die ook niet zo snel lopen, zoals regenwormen en slakken. Zo'n lange dunne platworm kan met gemak een regenworm of slak opeten die groter is dan zichzelf door zich eromheen te stulpen. Foto 3 Niet alle exotische platwormen vormen een gevaar. Het merendeel hiervan overleeft alleen in de kas. Slechts enkele soorten redden het

erbuiten. In een nieuw biotoop zonder natuurlijke vijanden kunnen ze ongestoord hun gang gaan. Daarbij zitten platwormen die groter en vraatzuchtiger zijn dan de inheemse soorten en andere bodemdieren aanvallen. Vooral de Nieuw-Zeelandse landplatworm (*Arthurdendylus triangulatus*), die sinds november 2019 op de Europese Unie-lijst van invasieve exoten staat, is berucht, volgens De Waart.

In Engeland veroorzaakt de Nieuw-Zeelandse landplatworm al flink schade. 'Hij is veel agressiever. Aan de hand van proeven is de schadelijkheid ingeschat. Hij kan snel regenwormen opzoeken. Bij meer dan één landplatworm per vierkante meter decimeert het aantal regenwormen. Dat gaat ten koste van de kwaliteit van landbouwgrond. Als er geen regenwormen zijn, wordt de grond armer, minder vruchtbaar en minder luchtig', stelt De Waart. 'We moeten écht alert zijn om problemen in ons land te voorkomen.'

Opmars door Europa

In Groot-Brittannië zijn er al zo'n vijftien verschillende soorten die schade veroorzaken, waaronder de Nieuw-Zeelandse landplatworm. Hoe het met de verspreiding kan gaan, laat de van oorsprong Zuid-Amerikaanse platworm *Obama nungara* ons zien. Hij komt voor in Engeland, Spanje, Portugal, Frankrijk, België, Italië en Zwitserland. Hij trekt langzaam naar het noorden op, waar exoten als deze dankzij de opwarming van het klimaat steeds beter buiten kunnen overleven. 'In Frankrijk is het de meest aangetroffen exotische landplatworm. In het voorjaar van 2017 is hij voor het eerst in België aangetroffen, in een particuliere stedelijke tuin onder tegels. In 2018 zijn op dezelfde plek meerdere exemplaren van de soort aangetroffen. Dit geeft aan dat de populatie zich in België gevestigd heeft en in

ACHTERGROND

ons klimaat kan overleven. Het is dus afwachten tot hij ook in Nederland opduikt', zegt De Waart.

Drie exoten in Nederland

In Nederland hebben we voor zover bekend drie soorten exotische landplatwormen. De invasieve Nieuw-Zeelandse exoot zit daar gelukkig nog niet bij. Maar het feit dat we al wel andere exoten vinden, baart de platwormdeskundige zorgen. 'In een achtertuin in Hillegersberg komt bijvoorbeeld al jaren een Australisch "neefje" voor van de landplatworm die op de Unie-lijst staat: de grote Australische tweestrep (*Caenoplana variegata*). Hij kan zich gewoon handhaven in ons klimaat. De Nieuw-Zeelandse landplatworm die nu al in Engeland zit, zou het bij ons dus ook goed doen.' Het is daarom goed om even stil te staan bij de gevolgen van deze en andere invasieve exoten in ons land.

KIJK UIT VOOR DEZE EXOOT!

De Nieuw-Zeelandse landplatworm is 5 tot 20 cm groot en leverbruin tot paars gekleurd met lichte zijranden. De onderzijde is grijs gestippeld en de kop is spits. Hij komt van oorsprong uit Nieuw-Zeeland en is inmiddels gevestigd in Ierland en het Verenigd Koninkrijk. In Engeland blijft deze soort al populaties regenwormen te hebben gereduceerd.

Arthurdendylus triangulatus staat sinds augustus 2019 op de tweede aanvulling van de Unie-lijst. Hij is nog niet gesignaleerd in Nederland, maar lijkt wel een grote kanshebber te zijn voor vestiging in ons land. Het dier kan zich als exoot al handhaven in buurlanden met een vergelijkbaar klimaat (Groot-Brittannië, Ierland). De worm predeert op regenwormen en op plekken waar deze exoot zich vestigt, kan de regenwormpopulatie snel afnemen. Om die reden hebben Groot-Brittannië en enkele Scandinavische landen al geruime tijd geleden maatregelen getroffen om de introductie en verdere verspreiding van deze soort te voorkomen.

Tweelijnige landplatworm (*Rhynchodemus sylvaticus*), een van de twee inheemse landplatwormsoorten.

Fotocredits: Eduard Sola onder CC BY-SA 3.0

Nieuw-Zeelandse landplatworm (*Arthurdendylus triangulatus*). Fotocredits: Mark Atkinson onder CC BY SA 3.0

Endeavouria septemlineata (een platworm uit Frans Polynesië) eet een slak (Aziatische tramspijker). Fotocredits: DOI 10.7717/peerj.1307 fig-1

Unie-lijst invasieve exoten

Exoten zijn uitheemse soorten die Nederland niet op eigen kracht kunnen bereiken, maar verspreid worden door menselijk handelen (transport, infrastructuur) en zo hier in de natuur terecht komen. Niet alle exoten vormen een probleem. De zogenaamde invasieve exoten vormen wel een potentiële bedreiging, dus is het belangrijk om hun komst te voorkomen.

Sinds 3 augustus 2016 is er een Unie-lijst met invasieve exoten. Deze soorten zijn op de Unie-lijst geplaatst omdat ze in delen van de EU nu of mogelijk in de toekomst schade toebrengen aan de biodiversiteit, volksgezondheid of veiligheid. Het doel van deze lijst is om onder andere de inheemse flora en fauna te beschermen tegen de schadelijke effecten van deze exoten. Voor de soorten op deze lijst is er een import- en verkoopverbod. Op dit moment staan er 66 soorten invasieve uitheemse soorten op, zowel planten als dieren. De Nieuw-Zeelandse landplatworm (*Arthurdendyus triangulatus*) staat sinds 15 augustus 2019 op de lijst.

Voorzicht met exoten

'Als je ze op hun beloop laat, heb je er veel last van en raak je ze moeilijk weer kwijt', stelt De Waart. Het merendeel veroorzaakt geen problemen, maar als er problemen zijn, kan het behoorlijk uit de hand lopen. Ze veroorzaken economische schade door opbrengstverliezen in de land- en tuinbouw, kosten voor de maatschappij vanwege de maatregelen die genomen moeten worden om de exoot te bestrijden en/of te voorkomen dat hij nog steeds binnenkomt, en vormen een bedreiging voor onze biodiversiteit. Japanse duizendknoop, waterhyacint, rode Amerikaanse rivierkreeft, muskusrat en tijgermug zijn willekeurige, maar aansprekende voorbeelden van exoten. Niet voor niets bestaat er een Unie-lijst (zie kader).

De platwormdeskundige geeft een aansprekend voorbeeld van hoe erg het fout kan gaan: 'De slakkenetende platworm *Platydemus manokwari*

(4 tot 6,5 cm lang, 2 mm dik) is op verschillende tropische eilanden in de Stille Oceaan geïntroduceerd als biologische bestrijder van de eveneens exotische Afrikaanse reuzenslak. Dat werkte prima; alleen ging hij vervolgens door met het eten van inheemse slakken. Volgens schattingen in de literatuur is misschien wel 50 procent van de landslakfauna van deze eilanden onlangs verdwenen.'

Waar kun je ze vinden?

Het is makkelijk om te zeggen dat hoveniers moeten uitkijken voor landplatwormen en in het bijzonder de Nieuw-Zeelandse landplatworm, maar dan moeten ze wel weten hoe die eruit zien en waar je ze kunt vinden.

'Platwormen onderscheiden zich van regenwormen doordat ze glad zijn, terwijl regenwormen gesegmenteerd zijn. Ze onderscheiden zich van naaktslakken doordat die laatste voel-

Grote Australische geelstreep (*Caenoplana variegata*) uit een tuin in Hillegersberg. Fotocredits: Fons Heetman

sprietten hebben en een soort zadel achter de kop, en platwormen niet. Je komt ze tegen op of onder potten van potplanten, op vochtige plekken, schaduwplekken of ergens onder, op bedrijven onder zakken met tuinaarde, hout, landbouwplastic, in de natuur of de tuin onder blaadjes of hout. Het zijn schemerdieren. Het grootste deel van de dag zitten ze ergens onder. Vroeg in de ochtend of laat in de avond zijn ze actief. Ze bewegen zich kruipend en glijdend en gaan daarbij niet over zand of droge aarde. Ze doen dit in een "slakkentempo", vertelt De Waart.

Oproep: let op en maak melding!

De Waart ziet een belangrijke rol weggelegd voor hoveniers en groenvoorzieners bij tijdige signalering. 'Dankzij hun oplettendheid kunnen wij in een vroeg stadium zien hoe het staat met de landplatwormen in ons land en problemen en schade voorkomen vóór het te laat is. Het is niet de vraag of ze komen, maar wanneer. Ik voorzie problemen en die kun je beter voor zijn.'

Dus: controleer af en toe onder plantenspotten, kijk op donkere en vochtige plekken op het bedrijf, maar ook bij de klant. Meld een vondst bij Stichting EIS. De melding komt bij Syske de Waart terecht. Zij komt de worm dan ophalen en laat de vondst determineren door Ronald Sluijs van Naturalis.

Contactgegevens: tel. 071-7519314, e-mail: eis@naturalis.nl

Be social

Scan of ga naar:

www.vakbladdehovenier.nl/article/33267/kijk-uit-voor-landplatwormen-in-potplanten